

Hoeden en petten en dameskorsetten

Proloog

Het Westfalen van 1870 is te klein voor ze. Dus willen mannen als Anton Dreesmann, Johann Peek, Heinrich Cloppenburg en Anton Kreijmborg naar Nederland om hier de straten te plaveien met hun manufacturenzaken. Net als hun grote voorbeelden Anton Sinkel en Clemens en August Brenninkmeijer, ook afkomstig uit de streek en erg succesvol met de Winkel van Sinkel en C&A Brenninkmeijer. Mijn voorvaderen Bernard en Heinrich Bokern komen eveneens uit een van die kleine boerendorpjes tussen Oldenburg en Osnabrück, ontdek ik tot mijn verrassing. Ook zij zijn naar Nederland getrokken om rijk te worden met de handel in hoeden en petten en dameskorsetten.

Het is een geschiedenis die niemand in mijn familie kent. Nooit heeft iemand de moeite genomen om foto's of andere tastbare herinneringen uit die tijd te bewaren of de verhalen vast te leggen. Als ik in de archieven duik, kom ik er bovendien achter dat de paar details die wel worden verteld al na een oppervlakkig nalopen van de feiten beginnen te kieren en te kraken. Landadel zouden we zijn – het tegendeel blijkt het geval. De twee pioniers die naar Nederland zijn gekomen zouden slachtoffer zijn van het rigide erfrecht van de streek – het blijkt onzin. Mijn overgrootvader zou in Luik zijn begonnen in de manufacturen – het is niet waar. Of anders in Leiden, samen met zijn broer, met wie hij vervolgens ruzie kreeg. En nee, ook daar klopt niets van.

Mijn overgrootvader is in Haarlem begonnen, ontdek ik al snel. Later heeft hij zich inderdaad in Leiden gevestigd, maar hij heeft dan ook filialen in Haarlem, en later in Delft, Dordrecht en Rotterdam. Heinrich Bokern was dus geen mislukking, zoals sommige familieleden nog steeds vertellen, maar had een bloeiende keten van manufacturenzaken. En van de twaalf kinderen van de volgende generatie was nu juist mijn grootvader uitverkoren om dit winkelimperium in wording over te nemen. Het geld had bij ons tegen de plinten moeten klotsen: ik had samen met mijn broers, mijn zus en misschien nog wat neven en nichten aan het hoofd kunnen staan van een succesvolle keten van kledingzaken of warenhuizen. Het heeft niet zo mogen zijn.

De geschiedenis van Heinrich Bokern is het verhaal van een kleine middenstander met grote dromen. Een verhaal dat bovendien speelt in een tijd dat zulke dromen vaak werkelijkheid werden. Petit histoire, het is waar, maar het is allesbehalve een klein verhaal. Met hun jeugdige bravoure hebben deze Westfaalse immigranten het Nederlandse winkellandschap compleet op zijn kop gezet. En dan hebben ze tussen neus en lippen door

ook nog eens aan de wieg gestaan van enkele belangrijke economische en sociaal-culturele veranderingen. Dat is nog eens een manier om je plek in de wereld te markeren. Ik ben verbaasd, verbluft en trots tegelijk.

Als mijn grootvader uiteindelijk ook middenstander besluit te worden, is de manufacturenhandel al in handen van de grote ketens. Hij kiest voor de branche die dan de voorbode is van de nieuwe tijd: de drogisterij. Maar het blijkt de verkeerde handel, op de verkeerde plaats, in de verkeerde tijd. De crisis van de jaren dertig en de Tweede Wereldoorlog vermorzelen zijn droom. Tergend traag gaan winkel en winkelier ten onder. Het is dit langslpende drama dat de reden moet zijn voor het hardnekkig zwijgen van de Bokerns. Jammer, want daarmee heeft de familie een wervelend verhaal weggestopt: een verhaal dat fascineert en dat zelfs mij als nuchtere nazaat tot tranen toe heeft weten te roeren.